Úkol 15

Josef Škvorecký: Neuilly (1974), in J. Š., Neuilly a jiné příběhy. Eds. autor, V. Justl a O. Hausenblas. Praha: Ivo Železný, 1996 (Spisy J. Š., sv. 4), s. 225–307

2. Jak rozumíte podtitulu novely („Paměti, úvahy, příběhy“)?

Adéla Bílková
V novele se vyskytují vypravěčovy úvahy, vzpomínky, názory a příběhy, které bývají často nedokončené a přerušované. Myslím si tedy, že podtitul „Paměti, úvahy, příběhy“ odkazuje na toto „mísení žánrů“, jak píše Adéla ve svém referátu. Odkazuje tedy na složení textu z těchto částí a na to, že se jedná o „skutečnost ztvárněnou do podoby fikce“, a my jako čtenáři můžeme očekávat postavu Škvoreckého na místě vypravěče.
Řekla byste, že ona nedokončenost či přerušovanost, kterou zmiňujete, je s podtitulem ve shodě, v jednotě?

Denisa Hyšplerová
Neuilly je reflexivní novela, ve které dochází k mísení několika žánrů, a podtitul *Paměti, úvahy, příběhy* je toho důkazem. Jedná se o útržkovitá vyprávění, vzpomínky a úvahy utvářející konzistentní text. Podtitul čtenářům napovídá, že se bude jednat o jakousi literární „koláž“, jejíž jednotlivé části mohou být svébytné. Text je konstruován jako volný proud vypravěčových myšlenek, tudíž by se dalo hovořit o tom, že dílo je tvořeno vnitřním monologem. Právě tento vyprávěcí způsob může být jedním z faktorů, proč se v novele objevuje hned několik literárních žánrů. V novele je velmi zřetelná autostylizace, kdy Škvorecký píše: *„A že Danny jsem já“* (Škvorecký 1996: 279). Právě proto, že je kniha protkaná řečnickými otázkami, dobovými reflexemi, autobiografickými prvky a autostylizací, vyvstává napovrch domněnka, že celá novela je autorovou životní konfesí.
Co byste řekla na námitku, že „koláž“ a „volný proud“ mohou vyvolávat protikladné významy (a ve Vaší odpovědi se tak oba pojmy vlastně popírají)?

Marie Kolaříková
Myslím, že tento podtitul odkazuje ke dvěma zdánlivým dichotomiím, které jsou v textu smazávány. Tou první je protiklad děje (paměti, příběhy) a reflexe (úvahy). Text je žánrově smíšen a plyne spíše na základě asociace než kauzality nebo logiky, propojuje drobné historky a úvahové pasáže, aby vytvořil obraz života v totalitním Československu a v exilu z této země. Druhou dichotomií je pak protiklad fikce („příběhy“) a faktičnosti („paměti“). Mezi těmito dvěma zdánlivě oddělenými entitami je smazávána v textu hranice, text je – jak je Škvorecký citován v Adélině referátu – „skutečnost ztvárněná do podoby fikce“.
Dvakrát jste užila slovo „zdánlivý/zdánlivě“, ale mám dojem že jste se bez něj ve své výborné odpovědi o dichotomiích mohla obejít. Nebo ne?

Bára Činčurová
Podtitul evokuje pluralitu, působí, jako by nenáležel jediné novele, ale spíše množině různých textů, a pomáhal dourčit jejich charakter. Přesto jediné novele náleží a domnívám se, že Škvoreckého text skutečně jakousi pluralitou disponuje, sestává z rozmanitých střípků – snad pamětí, úvah a příběhů. Můžeme se pokoušet izolovat jednotlivé příběhové linie, zároveň se však setkáváme se skutečností, že je nelze striktně vypreparovat, analyzovat je nezávisle na jejich okolí – prolínají se, vpíjí se jedna do druhé, jedna ze druhé vystupují. Podtitul tematizuje tuto souhru jednotlivosti s mnohostí v novele, poukazuje na ni.

Hlavní otázka je formulována pod odpovědí Cecylie Linkové.
A druhá: Postřeh o pluralitě, o souhře jednotlivosti s mnohostí je výborný. Napadají Vás ještě další určení, resp. určení dalších žánrů?

Adéla Houbová
Podtitul je zde dle mého názoru docela dobrým popisem toho, co můžeme v novele následně očekávat. V podstatě předem upozorňuje na míchání stylů a skoro bych až řekla, že připravuje čtenáře na „to co přijde". V textu totiž nelze hovořit pouze o jednom stylu. Jak jsem se pokusila poukázat už v referátu, celá novela je složena právě z různých pamětí, úvah a příběhů autora, které jsou následně přepracovány do podoby fikce. O tom hovoří i autorova poznámka.
Hlavní otázka je formulována pod odpovědí Cecylie Linkové.
A druhá: Jaký vliv má mít autorova poznámka pro výklad textu?

Marie Zoe Jalová
V tomto podtitulu jsou uvedeny všechny „útvary" v novele zahrnuté. Autor v ní sepisuje svoje paměti, události, které zažil a kterých byl součástí, v souvislém toku myšlenek. Způsob, kterým myšlenky přivádí do slov, lze označit za úvahový – události často reflektuje svým subjektivním pohledem a snaží se je interpretovat, uvažuje nad jejich smyslem či důvodem, proč se staly (to je výrazně vidět např. v příběhové linii Blouda). Často zabíhá i do obecnějších úvah, např. o umění. Co se týče příběhu, dotýká se autor v novele svého titulu *Zbabělci*, což je jím napsaný román. Ke slovu příběh se však spíše vztahují jednotlivé osudy lidí, které celý text protkávají. Jedná se o epizody, které tvoří jakýsi základní stavební prvek celého textu. Jejich prostřednictvím předává autor čtenářovi informace o tehdejší společenské a politické situaci. Díky těmto individuálním příběhům získává čtenář komplexní obraz tehdejší doby.
Hlavní otázka je formulována pod odpovědí Cecylie Linkové.
A druhá otázka: Je pro Vás celistvý obraz o době hlavním nebo určujícím významovým směřováním Škvoreckého textu?

Karolína Kýčková
Podtitulu této novely rozumím podobně, jak ho popsala i kolegyně ve své práci. Novela je složena z různých pamětí, úvah a příběhů, přesně jak podtitul předesílá. Dohromady vytváří celek, který je ale jaksi nesourodý a nesouvislý. Je tu zřejmá dějová linie, kde vystupuje postava Přemy Skočdopole, děj je však „narušován" všelijakými odbočkami vypravěče. Vypravěč do příběhu tak vkládá, doplňuje své spontánní myšlenky, často se nechává unášet minulostí, vzpomíná na různé události, osoby, své mládí, dokonce na další díla autora Josefa Škvoreckého. Novela obsahuje i vypravěčovy úvahy, celé je to stylizované jako vnitřní monolog, takže se objevují otázky, na které si sám vypravěč odpovídá, jako by sám se sebou filosofoval, nebo pokládá řečnické otázky.
Novela *Neuilly* je příběh, jehož děj je prostoupen vypravěčovými myšlenkami, úvahami, vzpomínkami a malými příběhy. To chtěl zřejmě autor v podtitulu sdělit.
Hlavní otázka je formulována pod odpovědí Cecylie Linkové.
A druhá otázka, která se také váže k dotazu číslo 3. Co Vás vedlo k adjektivu „spontánní"?

Cecylia Linková
Podtitul novely chápu jako její charakteristiku – charakteristiku jejího obsahu nebo spíše stylu či žánru. Novela totiž opravdu obsahuje vzpomínky na minulost vypravěče, jeho zamyšlení nad různými tématy (např. právě prostřednictvím postřehů v závorkách a řečnických otázek) a pak také příběhy, které jsou asi součástí pamětí. V podtitulu jsou tyto tři složky odděleny čárkami, v novele však nijak odděleny nejsou (jak píše i Adéla ve svém referátu), naopak jedna vchází bez varování do druhé. Trochu zrádné může být také označení *příběhy*, od těch totiž většinou čtenář očekává jejich celistvost, nějakou strukturovanost (většinou chronologickou) a uzavřenost, zde však

je u každé postavy naznačen delší epický příběh, často je ale popsán jen krátký úsek celku, bez konkrétnějšího kontextu. Jindy zas je celý příběh (např. i Přemkův) popsán přerývaně, zlomkovitě, napřeskáčku.
Společná otázka: Výraz „paměti“ užíváte v plurálu. Jak to chápat? Jedinec disponuje několika pamětmi? Proč ne, ale je to vlastnost Škvoreckého textu?
A: Vnímáte tedy výraz „příběh“ jako kategorii, kterou Škvorecký nenaplňuje? Nebo má ona náznakovost, přerývanost v Neuilly nějaký zvláštní význam?

3. Adéla píše o „spontánním proudu vypravěčových myšlenek“? Jak byste se v této formulaci vyrovnali se slovem „spontánní“?

Tereza Tomková
Lehce se zde opřu i o předcházející otázku, jelikož to na mě působí, že onen podtitul *Paměti, úvahy, příběhy* se „spontánností“ určitým způsobem souvisí. V této formulaci bych tomu tedy rozuměla ve významu „bezprostřední“ či „dějící se bez zjevné příčiny“.
Novela totiž bezprostředně propojuje právě paměti, úvahy i příběhy, a děje se tak zcela přirozeně – přičemž přirozenost může být také projevem spontánního – není tu žádné formální členění, které by je rozdělilo, a tak působí „spontánně“.
Dobře, ale připsala byste rozměr spontánnosti aktu uměleckého tvoření, nebo dojmu recipienta?

Karolína Janečková
Kolegyně v referátu (snad) naráží na fragmentárnost textu, na jeho stylizovanou neuspořádanost, nestrukturovanost, což navozuje až dojem nepřipravenosti. V povídce se mísí hlavní příběhová linie o emigraci Přemka s různorodými odbočkami, úvahami, vzpomínkami, které nejsou uspořádány celistvě, vypravěč je utíná a zpětně se k nim navrací. Navození dojmu spontánnosti též přichází v souvislosti s explicitní přítomností vypravěče, který se významně projevuje ať v závorkách, nebo i v samotném textu, četné je zpochybňování, vyjádření nejistoty, tázání se: „*neboť to zesměšnění prožili: za války, jenže tenkrát dobrovolně, pokud vůbec něco konáme dobrovolně*“ (Škvorecký, s. 251). Dalším faktorem může být délka větné skladby. Vedle sebe jsou kladeny krátké jednoduché věty a převažující dlouhé spleti jednotlivých slov, úvah, myšlenek, jednoduchých vět, které jsou všechny spojeny v jednu dlouhou linii mezi dvěma tečkami. Text je tedy na některých místech opravdu stylizován, jako by vypravěč nechal proud svého vědomí plynout samovolně, spontánně.
Moc se mi líbí slovní spojení „stylizovaná neuspořádanost“. Protože to ve své odpovědi neříkáte doslova, prosím Vás o odpověď na otázku, kterou pokládám výše pod Terezinou odpovědí.

Kristýna Jelínková
Zaměříme-li se nejprve na samotný proud vypravěčových myšlenek, zjistíme, že Škvoreckého text opravdu plyne jako proud, podobně jako texty nejen jeho současníků, např. Hrabal… Adéla správně říká, že je text psán v ich-formě, osobně mi však chybí propojení mezi ich-formou a psaním proudem, neboť se domnívám, že proudu vyprávění je docíleno právě ich-formou a s ní spojenou mluveností, jež se vyznačuje dlouhými větami s „množstvím odboček“, jak píše Adéla.
K samotnému slovu spontánní mám tu výtku, že text Josefa Škvoreckého nestojí na bezprostřednosti či nenucenosti, jako spíše na sledu asociací, přes které se posouvá dál. Zaměnila bych tedy slovo spontánní slovem asociační.
Neorientuju se ve Vaší formulaci, že Vám „chybí propojení mezi ich-formou a psaním proudem“. Kdo a kde by to měl „propojovat“? Je „psaní proudem“, což je metaforické spojení vyvinuté nad Hrabalovými texty, nutně spojené s ich-formou? – Moc se mi líbí substituce slova „asociativní“ (spíše než „asociační“) namísto „spontánní“.

Karolína Pavlíková

Dá se říct, že každý proud myšlenek se může zdát svým způsobem spontánní, protože jde o aktivitu tak běžnou, že si nemáme potřebu uvědomovat, čím je vyvolaná. Ovšem význam slova spontánní se chápe jako „bezděčný, samovolný, stávající se bez vnějšího popudu“, což v literární fikci, kde bývá tento podnět pro vypravěčovy myšlenky většinou velice zřetelně zachycen, nelze tak samozřejmě uplatnit. Bohužel jsem v referátu nenašla zadanou formulaci, avšak Adéla v něm zmiňuje právě ony podněty a řadí mezi ně např. vypravěčovy myšlenky na Lízu i jeho silně „egocentricky“ orientované vnímání, v jehož perspektivě prakticky cokoliv z jeho okolní vyvolá vzpomínku z jeho života.
V zadané formulaci bych osobně použila spíše slovo *asociativní*.
Výborně rozlišujete mezi spontaneitou v běžně sdělovací komunikaci a stylizací uměleckého výtvoru. Jako u předchozí Kristýniny odpovědi: Moc se mi líbí návrh na nahrazení slova „spontánní“ za „asociativní“. Výraz „asociace“ a jeho odvozeniny mají ovšem zase více významů. Pro jaký byste se rozhodla nad tímto Škvoreckým: shlukování, sdružování na základě nějakých podnětů, anebo volné spojování? (A otázka technická: Jsou vypravěčovy myšlenky na Lizetku – v Neuilly nikoli na „Lízu“ – tak výrazné, že je zmiňujete i v takovéto krátké odpovědi?)

Barbora Sádovská
Zdá se mi, že Neuilly je poskládána z mnoha asociací. Obsahuje jen málo nějakých důsledkových spojek a slov, která by odkazovala na dění ve větě předchozí (nebo následující), což utváří dojem vedle sebe útržkovitě poskládaných výjevů, mezi kterými si kolikrát ve změti přívlastků musí najít souvislost čtenář sám. Děj se totiž mezi útržky stále proplétá, ale dopředu není nikdy zřejmé, která informace z daného útržku bude hrát významnou roli, a zda to, co považujeme v danou chvíli za významné, opravdu významné bude. Tohle všechno navozuje dojem, který lze pojmenovat jako „spontánní“. Možná, že všechno v novele má svůj řád, čtenáři to však přes neustálé odskakování z tématu na téma, z jednoho střípku „vzpomínek“ do druhého, nemusí dávat hned smysl, nechává se vést proudem asociací, aby zjistil, jestli myšlenky v novele jsou opravdu tak nahodilé, jak působí.
Výborně. Vizte můj komentář k předchozí (Karolínině) odpovědi. Ale: Říkáte dokonce „proud asociací“. Není to oxymóron?

Anna Pohlová
Myslím, že „spontánní“ v Adélině referátu úzce souvisí s dalším jevem, kterému se následně věnuje: *„[…] příběh je ale opakovaně zpomalován a přerušován odbočkami vypravěče, který rád a často vzpomíná a nechává se sám unášet vlastními myšlenkami“*. Text se totiž vyznačuje tím, že je na malý prostor zhuštěno mnoho slov a obrazů, které přicházejí velmi rychle, asociativně. Zároveň k pocitu spontánnosti přispívá i to, že je text složen z velmi dlouhých souvětí, a samostatné výpovědi, které by klidně mohly být ukončeny tečkou, jsou čárkou napojeny na další výpověď. To na mě působí, jako by čtenář poslouchal dlouhý monolog neúnavného mluvčího, který se mezi jednotlivými výpověďmi ani nestihne nadechnout.
Abych tedy doopravdy zodpověděla otázku, v této formulaci můžeme slovo spontánní přijmout ve chvíli, kdy ho chápeme jako součást pocitu, který ve čtenáři zanechává (nějakou živelnost, pocit, že je text samovolně probíhající). Nutně ale musíme oddělit spontánnost z povahy textu, protože je nepravděpodobné, že by vznikal „neuvědoměle“ nebo nějak „samočinně“. Tohoto efektu, kdy text působí jako spontánní, bylo dle mého názoru dosaženo „nespontánně“, a tedy velmi promyšleně (zde se ale dotýkám místa, kde se mohu pouze domnívat, jelikož do autorského procesu mi není s to nahlédnout).
Výborně přisuzujete danému pojmu rozměr účinku, a nikoli podnětu. Vedle toho volíte přirovnání textu k ústnímu neúnavnému projevu. O co se přitom opíráte? Jsou v Neuilly nějaké stopy po tom, že by text napodoboval mluvní projev?

Matylda Strnadová

Adjektivum spontánní vztahujeme v popisu mluvené řeči k nepřipravenosti projevu, tedy tomu, že mluvčí se vyjadřuje, aniž by byla jeho promluva promyšlená dopředu. Spontánní projev je z tohoto důvodu většinou nepřehledný a vyskytuje se v něm mnoho odboček, neskýtá jasnou strukturu. Spontánnost v textu je ovšem složitější fenomén – vzhledem k tomu, že se jedná o záznam, o spontánnosti nemůže být řeč, text je vždy úmyslný a jako takový ho musíme brát. V Adélině referátu vnímám jako zásadní to, že neoznačuje novelu za "spontánní proud vypravěčových myšlenek", nýbrž podotýká, že je tímto způsobem konstruována ("konstruován jako"). Tato formulace ve svém plném znění usiluje o postihnutí struktury textu – upozornit na to, že takto se text snaží působit a používá k tomu různé prostředky. Jednak můžeme v textu najít neuvěřitelné množství odboček, ale zároveň je těžké vůbec poznat, zdali má novela jednu hlavní linii. Věty jsou dlouhé a jednotlivé vedlejší věty jsou často oddělovány pouze čárkami, v textu se objevuje několik cizích jazyků atd. Adélina formulace je adekvátní, jedná se o dojem, který text vyvolává ve čtenáři.
Výborně. Když by Vás při nějakém ostrém literárním výslechu nutili: „Určete hlavní linii", co byste pod takovým tlakem řekla?

1. Z několika příběhových linií novely jmenuje Adéla tu s postavou Přemka Skočdopoleho. Uměli byste jmenovat další?

Karolína Jauernigová
Příběhových linií je v novele vícero, nicméně za nejvýraznější pokládám dvě, a to příběhovou linii Dannyho Smiřického a Josefa Škvoreckého. Obě linie se velmi prolínají a je velmi obtížné je od sebe rozlišit. Ač se zpočátku může zdát, že se jedná pouze o příběhovou linii Dannyho Smiřického, která je zesílena prvky autobiografičnosti, není tomu tak. V povídce se prolíná linie Dannyho Smiřického s linií Josefa Škvoreckého.
Ta první – týkající se Dannyho – je charakteristická prvky fikčního světa, který Josef Škvorecký vytvořil dle předlohy ze svého života, ač pozměnil jména – ať už je to místo zasazení děje, Kostelec, nebo postavy prostupující několika jeho díly, Marie, Irena, Benno. Častá je u této linie retrospekce, v níž se objevují zmínky o ženách, které pro něj byly více či méně důležité.
Ta druhá se týká subjektivních událostí, které mohou být přisuzovány pouze Škvoreckému – odkazy na jeho romány *Tankový prapor* („Tankáč") a *Zbabělce* a s nimi spojené vyjádření objasňující například reálné předlohy pro postavy románu. Objasňuje také, že Danny, ač měl některé z autobiografických rysů, jej nepředstavuje. Zmiňuje i jeho přání, aby jej Zbabělci přežili a připodobňuje to k Povídkám malostranským.
Výborná, vynalézavá a dobře zdůvodněná odpověď. Nerozumím však závěru: „Objasňuje [kdo? Škvorecký?] také, že Danny, ač měl některé z autobiografických rysů, jej nepředstavuje. Zmiňuje i jeho [čí?] přání, aby jej Zbabělci přežili a připodobňuje to [co?] k Povídkám malostranským."

4. Zamyslete se nad formátem korespondenčního „dopisu" v Neuilly a pokuste se říci, v jakých podobách a jakými způsoby je v textu „dopis" zachycen.

Kateřina Staňková
„Dopisy" v *Neuilly* jsou ve většině případů zapojeny do proudu vyprávění či myšlenek vypravěče a nejsou nijak výrazně graficky odlišeny od zbytku textu. Díky nim tedy vypravěč přirozeně pokračuje v předkládaném příběhu, a proto jimi není narušena konstrukce spontánně působícího toku vypravěčových myšlenek. Je toho dokladem např. tento výňatek z textu: „*...tehdy jsem do toho málem spad a říkal jsem si: pět let! A za co? Za nic nebo skoro za nic. Milí priateli, predom mojho dopisu... na kulturnom zájezdu v Bratislavskej opere... vepřík má už 300 kilogramov, o vianocích ho zabijem, potom celé to svinstvo, kdy se na mě sesypali, a já s těmi nejnezištnějšími úmysly*"
(Škvorecký 1974: 242).

Jiná podoba „dopisu“ v díle se nachází na konci novely (na stranách 305 a 306). Je to dopis z Austrálie a dopis od švédské emisarky – oba jsou v textu na pohled více nápadné, jsou totiž psány kurzívou a od okolního textu odděleny.
Spíše než „díky nim [tj. „dopisům“] vypravěč přirozeně pokračuje…“ bych navrhoval: Do toku vypravěčova monologu jsou zakomponovány i dopisy nebo úryvky z nich. – Doplňující otázka: Na základě jakých stop si čtenář uvědomí, že jde o dopisy?

5. Přečtěte si první kapitolu románu Josefa Š. Příběh inženýra lidských duší (1977) a v základních rysech ji s Neuilly porovnejte.